

Kari Alenius

Kannustava vai varoittava esimerkki, vai vähäpätöinen tapaus? Suomen itsenäistyminen virolaisessa lehdistössä 1917

Uuden valtion synty on aina ollut suhteellisen harvinainen tapahtuma historiassa. Valtioita ei myöskään ole syntynyt kovin tasaiseen tahtiin, vaan useimmiten taustalla on ollut jokin laaja yhteiskunnallinen ja kohtalaisen äkillinen murros, jonka seurauksena uusia valtioita on perustettu lyhyen ajan kuluessa useita. Tällaisia muroskohtia ovat olleet 1900-luvun historiassa esimerkiksi ensimmäinen maailmansota ja toista maailmansotaa pian seurannut siirtomaaimperiumien hajoaminen. Suomen itsenäistyminen liittyi tunnetusti ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheeseen, jolloin kaksi monikansallista suurvaltaa – Itävalta-Unkari ja Venäjä – hajosi, ja niihin aikaisemmin kuuluneista alueista muodostettiin kymmenkunta uutta valtiota vuosien 1917–1920 kuluessa. Pysymään jääneiden vajaan kymmenen valtion ohella lähes saman verran alueita tai kansoja pyrki itsenäistymään ja muodostamaan oman valtion, mutta pyrkimykset epäonnistuivat.

Valtion synty on luonnollisesti hyvin merkittävä tapahtuma, joka muokkaa kyseiseen tapahtumasarjaan osallisten ihmisyhteisöjen elämää monella tavalla. Vaikutukset heijastuvat väistämättä myös uuden valtion lähialueille ja joskus paljon kauemmaksikin. Voidaan siksi olettaa, että Suomenkin itsenäistyminen oli Suomen lähialueiden asukkaiden näkökulmasta jossain määrin kiinnostava asia. Siitä, kuinka kiinnostavaksi tai merkittäväksi asia koettiin Suomen ulkopuolella, on kuitenkin varsin vähän tutkimusta. Parhaiten tunnetaan muiden valtioiden ulkopoliittisen tason toimijoiden suhtautuminen, joka näkyi Suomen hakiessa tunnustusta itsenäisyydelleen ja luodessaan suhteita muihin valtioihin. Laajemman julkisen keskustelun tasolta, tavallisten ihmisten eli ns. suuren yleisön suhtautumisesta puhumattakaan, on olemassa huomattavasti vähemmän tutkimusta, jota voitaisiin nimittää systemaattiseksi. Ulkomaista sanomalehtikirjoittelua tosin on käytetty monissa tutkimuksissa pienenä lisäaineistona, jolla on täydennetty muuta tutkimusaineistoa. Useimmiten kyse on silloin yksittäisten kirjoitusten hyödyntämisestä, ei varsinaisesta julkiseen keskusteluun keskittyvästä analyysistä.

Tässä artikkelissa tutkitaan, mitä virolaisessa sanomalehdistössä kirjoitettiin Suomen itsenäistymisestä joulukuussa 1917 ja miksi niissä kirjoitettiin juuri tietyllä tavalla. Kuinka paljon palstatilaa Suomen itsenäistyminen sai? Mitä teemoja Suomen itsenäistymiseen liittyen nostettiin erityisesti esiin ja mitkä asiat vastaavasti

jäivät vähemmälle huomiolle? Mitä kyseisissä sanomalehdissä tavoiteltiin ja mitkä tekijät kaikkiaan selittävät Suomen itsenäistymiseen liittyneen kirjoittelun määrän ja sisällön? Minkälaisia mielikuvia sanomalehdet kokonaisuutena ajatellen välittivät lukijakunnalleen Suomen itsenäistymisestä ja sen merkityksestä?

Tutkimuksessa on käyty läpi kaikki joulukuussa 1917 ilmestyneet vironkieliset sanomalehtinumerot. Sanomalehtiä oli tuolloin toiminnassa kaikkiaan 18, ja lehtien ilmestymistiheys vaihteli kolmesta seitsemään kertaan viikossa. Yksittäisten lehtinumeroiden sivumäärät vaihtelivat kahdesta kuuteen, eli lehdet olivat melko suppeita. Analyysiin on otettu mukaan myös varsinaisen Viron ulkopuolella, Pietarissa, ilmestyneet kolme vironkielistä sanomalehteä, jolloin aineisto on vironkielisen sanomalehdistön osalta kattava. Pietarissahan asui vuonna 1917 arviolta noin 60.000 virolaista, mikä teki siitä Tallinnan (noin 90.000 virolaista asukasta) jälkeen toiseksi suurimman ”virolaisen” kaupungin.¹ Virolainen kulttuuritoiminta Pietarissa oli vireää, mistä osaltaan todisti myös vironkielisten sanomalehtien määrä. Pietari sijoittui tässäkin vertailussa toiseksi Tallinnan jälkeen.

Aihepiiriin liittyvästä aikaisemmasta tutkimuksesta on syytä nostaa esiin kaksi keskeisintä, jotka ovat samalla myös ainoat, joilla on edes kohtalaisesti kosketuspintaa tämän artikkelin teeman kanssa. Seppo Zetterberg on käsitellyt vuonna 1977 ilmestyneessä väitöskirjassaan Suomen ja Viron välisiä poliittisia suhteita vuosina 1917–1919.² Zetterberg keskittyi merkittävimpien suomalaisten ja virolaisten poliittisten toimijoiden välisiin yhteyksiin sekä Suomen ja Viron valtiollisten suhteiden alkuvaiheisiin. Teoksessa on vain muutama viittaus joulukuun 1917 virolaiseen sanomalehtikirjoitteluun, mutta siinä tuodaan ansiokkaasti esille monien virolaispoliitikkojen ajattelua, joka kytkeytyi Suomen ja Viron itsenäistymiskysymykseen. Toinen teos on Kari Aleniuksen vuonna 1996 ilmestynyt väitöskirja, jossa luodaan kokonaiskuva siitä, miten virolaisessa julkisuudessa käsiteltiin Suomea ja suomalaisia 1800-luvun puolivälistä Venäjän tsaarinvallan päättymiseen ulottuneella jaksolla.³ Käsitteily päättyy keväeseen 1917, mutta teoksen kautta on hahmotettavissa, miten virolaisessa painetussa sanassa oli aikaisempina vuosikymmeninä suhtauduttu Suomeen. Oletettavasti monet suhtautumiseen vaikuttaneet perustekijät olivat joulukuun 1917 tilanteessa hyvin samankaltaisia kuin sitä ennen.

Suhtautumiseen, tai laajemmin ajateltuna mielikuviin, liittyvät teoreettiset lähtökohdat ovat tämän artikkelin tärkein metodinen pohja, joka täydentää historiallista lähdekritiikkiä. Tiivistetysti todettuna mielikuvilla tarkoitetaan yksinkertaistavia ja varsinkin pysyvän luonteisia mentaalaisia malleja siitä, miten ihmiset hahmottavat it-

¹ Raimo Pullat, *Lootuste linn Peterburi ja eesti haritlaskonna kujunemine kuni 1917*. Estopol, Tallinn 2004, 311.

² Seppo Zetterberg, *Suomi ja Viro 1917–1919. Poliittiset suhteet syksystä 1917 reunavaltio politiikan alkuun*. Historiallisia tutkimuksia 102. SHS, Helsinki 1977.

³ Kari Alenius, *Ahkeruus, edistys, ylimielisyys. Virolaisten Suomi-kuva kansallisen heräämisen ajasta tsaarinvallan päättymiseen (n. 1850–1917)*. PSHY, Rovaniemi 1996.

sensä ja ympäröivän maailman. Sellaisenaan mielikuvat ovat lähellä stereotypian ja skeeman käsitteitä. Ihmiset paljolti tiedostamattaan käyttävät mielikuvia monimutkaisessa maailmassa havaittavien pienten ja suurten asioiden muovaamiseen itselle riittävän ymmärrettävään ja hallittavaan muotoon. Hallittavuus voi toki olla usein kuviteltua, mutta illusorinen puoli voi silti vastata ihmisten keskeisiin tarpeisiin. Joka tapauksessa mielikuvat ohjaavat ihmisten elämää monesti voimakkaammin kuin vaikeasti tavoitettava tai ehkä pohjimmiltaan jopa tavoittamattomissa oleva ”todellisuus”.⁴ Analysoitaessa sanomalehdissä ilmestynyttä kirjoittelua on aina huomioitava, että kirjoittelua ovat voineet suunnata ja värittää vahvuudeltaan eristeiset mielikuvat niistä asioista, joihin kirjoittelu kohdistuu.

Kun tarkastellaan virolaisen lehdistön kirjoittelua Suomen itsenäistymisestä joulukuussa 1917, lehdet voidaan jakaa kolmeen pääryhmään sen mukaan, millainen niiden suhtautuminen asiaan oli keskeisiltä piirteiltään ja millaista kokonaiskuvaa ne tarjosivat tapahtumista lukijoilleen. Jos kyseiset kolme pääryhmää ja niiden edustamat näkökulmat kiteytetään lyhyesti, voidaan puhua nationalistisesta, sosialistisesta ja lokaalista näkökulmasta. Niillä oli toisiinsa verrattuna muutamia yhteisiä piirteitä mutta myös selkeästi erottavia piirteitä.

Nationalistinen näkökulma

Viron 18 sanomalehdestä viisi voidaan sijoittaa kategoriaan, jonka ytimenä oli kansallisen itsemääräämisoikeuden ja ylipäätään kansallisten (nationalististen) arvojen korostuminen lehdessä ilmestyneessä, Suomen itsenäistymiseen liittyneessä kirjoittelussa. Lukumääräisesti nämä lehdet edustivat hieman alle neljäsosaa vironkielisistä sanomalehtinimikkeistä, mutta samalla on todettava, että Viron kolme laajalevikkisintä julkaisua, Päewaleht, Postimees ja Tallinna Teataja, kuuluivat tähän ryhmään. Kaksi muuta olivat Eesti, joka oli Pietarissa asuvien ei-vasemmistolaisien virolaisten julkaisu, ja Võru Teataja, joka oli etelävirolainen maakuntalehti. Yhteenlasketun levikin puolesta voidaan sanoa, että nationalistisen näkökulman painoarvo virolaisessa julkisessa keskustelussa oli jonkin verran suurempi kuin mihin pelkkä lehtinimikkeiden määrä viittasi. Joulukuussa 1917 Päewaleht ilmestyi tilapäisesti nimellä Uus Pä-

⁴ Manfred Beller, “Perception, image, imagology”. *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. Edited by Manfred Beller and Joep Leerssen. Rodopi, Amsterdam 2007, 4–7; Olavi K. Fält, “Introduction”. *Looking at the Other. Historical study of images in theory and practise*. Edited by Kari Alenius, Olavi K. Fält & Seija Jalagin. University of Oulu, Oulu 2002, 8–11; Olavi K. Fält, “Theoretical roots of the study of historical images”. *Imagology and Cross-Cultural Encounters in History*. Kari Alenius, Olavi K. Fält & Markus Mertaniemi (eds.). *Studia Historica Septentrionalia* 56. PSHY; Rovaniemi 2008, 37–43; Raphael Samuel & Paul Thompson, “Introduction”. *The Myths We Live By*. Ed. by Raphael Samuel and Paul Thompson. Routledge, London 1990, 4.

ewaleht, ja Postimees vastaavasti nimellä Hommiku Postimees ja hieman myöhemmin nimellä Uus Postimees. Nimenvaihdokset ja lyhyet katkokset ilmestymisessä johtuivat siitä, että Virossa valtaa tavoitelleet bolševikit pyrkivät estämään erityisesti ei-vasemmistolaisten lehtien toimintaa ja sulkiivat toimituksia. Useat lehdet kuitenkin onnistuivat aloittamaan julkaisu- ja toimintansa joksikin aikaa uudelleen eri nimellä, kunnes tammikuun loppuun mennessä 1918 bolševikkien ote tiukentui niin, että kilpailevien aatesuuntien lehdet joutuivat kokonaan lopettamaan toimintansa.⁵

Nationalistista näkökulmaa edustaneille lehdille oli yhteistä, että ne kirjoittivat toistuvasti ja runsaasti Suomen itsenäistymiseen liittyneistä asioista ja ilmaisivat tukenensa suomalaisten tavoitteelle täydestä itsenäisyydestä. Kirjoittajien mielestä suomalaisilla oli oikeus päättää tulevaisuudestaan itse, eikä eroamiselle Venäjän valtakunnan yhteydestä periaatteessa tarvittu Venäjän hallituksen hyväksyntää.⁶ Tässä kyseiset lehdet edustivat tyypillisesti aikakauden kulttuurinationalistista ajattelua, jonka mukaan kaikilla kansoilla niiden koosta, asuinpaikasta ja aikaisemmasta valtiollisesta kytköksestään riippumatta yhtäläinen oikeus täyteen kansalliseen itsemääräämisoikeuteen⁷. Tällaisen maailmankuvan pohjalta oli loogista olla kiinnostunut Suomen itsenäisyydestä, tulkita se positiiviseksi ilmiöksi ja antaa asialle paljon palstatilaa omassa sanomalehdessä.

Kyseisten lehtien kirjoittelussa Suomen tapahtumilla oli selkeä kytkös Viron tilanteeseen. Lehdet rinnastivat maat toisiinsa usealla tavalla. Ensinnäkin virolaisilla nähtiin olevan täsmälleen samanlainen periaatteellinen oikeus irrottautumiseen Venäjältä ja itsenäisen kansallisvaltion perustamiseen. Toisekseen Suomen itsenäistymispäätöstä pidettiin rohkaisevana signaalina, jonka toivottiin kannustavan myös virolaisia samanlaisen päätöksen tekemiseen.⁸ Kannustusta ja rohkaisua arveltiin selvästi tarvittavan, mitä ei voida pitää ajankohdan tilanteesta mitenkään outona. Vaikka vuoden 1917 lopulla Venäjän valtakunta samoin kuin Itävalta-Unkari oli hajoisuhan alla ja eri kansallisten ryhmien piiristä tuotiin julki toiveita itsenäistymisestä, Suomi oli Euroopan mittakaavassa uranuurtaja. Aiemmin tapahtunut keskus-

⁵ Epp Lauk, "A Retrospective Look at the Development of the Media in the Baltics". *Towards a Civic Society. The Baltic Media's Long Road to Freedom. Perspectives on History, Ethnicity and Journalism*. Svennik Høyer, Epp Lauk and Peeter Vihalemm (Eds.). Nota Baltica, Tartu 1993, 116–117.

⁶ "Soome täielik iseseiswus", *Eesti* 2.12.1917; "Soome iseseiswaks wabariigiks", *Hommiku Postimees* 29.11.1917; "Soome täielik iseseiswus", *Tallinna Teataja* 25.11.1917; "Seisukord Soomes", *Uus Päewaleht* 22.11.1917; "Soomemaa", *Võru Teataja* 30.11.1917. Virossa oli vuonna 1917 käytössä juliaaninen kalenteri, joten tässä artikkelissa lehtien ilmestymispäivät on merkitty sen mukaisesti. Gregoriaaninen kalenteri, joka oli käytössä mm. Suomessa, oli 13 päivää edellä juliaanista.

⁷ Katso esim. Eric Hobsbawm, *Nationalismi*. Vastapaino, Tampere 1994, 114–123.

⁸ "Iseseiwuse läwel", *Eesti* 16.12.1917; "Soome iseseiswuse seadus maapäewa poolt wastu wõetud", *Hommiku Postimees* 1.12.1917; "Eesti iseseiswuse wõimalus", *Uus Päewaleht* 7.12.1917.

valtojen lupaus vuonna 1916 itsenäisen Puolan perustamisesta oli jäänyt toistaiseksi vain teoreettisen julistuksen tasolle. Myös Transkaukasiassa, joka oli julistautunut itsenäiseksi keväällä 1917, sekä Ukrainassa, joka tavoitteli Venäjältä irrottautumista, itsenäisyyden käytännön toteutus oli epämääräisessä vaiheessa.⁹

Suomen ratkaisu oli siten poikkeuksellinen ja ennakkotapauksen luonteinen. Virolaiskansallisesta näkökulmasta erityisen rohkaisevaa oli luultavasti se, että suomalaiset olivat pieni kansa. Jos suomalaiset uskalsivat julistautua itsenäisiksi ja jos he onnistuisivat myös toteuttamaan hankkeensa, asia saattoi olla mahdollinen muillekin pienille kansoille kuten virolaisille. Monin verroin väkirikkaammat Puola, Ukraina ja Transkaukasia eivät samalla tavoin suoraan toimineet ennakkotapauksina, joihin voitaisiin Virossa vedota. Nationalistista näkökulmaa edustaneet virolaislehdet kyllä seurasivat uutisosastollaan ukrainalaisten ja muiden Venäjän vähemmistökansojen vastaavia pyrkimyksiä, mutta niitä ei yhtä kiinteästi liitetty Viron omaan tilanteeseen kuin Suomen kohdalla tehtiin.¹⁰

Nationalistista näkökulmaa edustaneet virolaislehdet jatkoivat Suomen itsenäistymiskysymyksen yhteydessä joulukuussa 1917 julkaisemissaan kirjoituksissa aikaisemmilta vuosikymmeniltä jo perinteiseksi muodostunutta Suomi-myönteistä linjaa. Viron kansallisen heräämisen alkuvaiheissa 1850-luvulta 1880-luvulle virolaisen eliitin keskuudessa oli syntynyt vahva Suomeen suuntautumisen ja Suomea yhteiskunnallisena esikuvana pitämisen traditio. Alun jopa yltyöihaileva suhtautuminen oli 1800-loppuvuosina ja 1900-luvun alkuvuosina tasaantunut, mutta nimenomaan Viron porvarillisen ja kansallismielisen väestöosan keskuudessa oli säilynyt Venäjän tsaarinvallan loppuun asti vahva Suomea kohtaan myönteinen pohjavire.¹¹ Suomea pidettiin yhä monissa asioissa mallina Viron kehitykselle ja yhteyksien tiivistämistä Suomen suuntaan pidettiin toivottavana. Suomen itsenäistymistä kuvannut lehtikirjoittelu sopi kaikilta osin saumattomasti tähän. Voidaan myös todeta, että suomalaisiin positiivisimmin suhtautuneilla lehdillä oli eniten vakituisia ja tilapäisiä avustajia Suomessa, mikä jälleen loi hyvät edellytykset runsaalle kirjoittelulle Suomen asioista. Virolaisten nationalistien kiinnostus oli ohjannut heitä asettumaan arvostamaansa pohjoisnaapuriin, ja näiden muuttajien kautta tieto kulki ajan olosuhteisiin nähden nopeasti Viron suuntaan – puhelimitse, lennätinlinjoja pitkin, kirjeitse ja laivateitse Helsingistä Tallinnaan.

Edellä kerrotun pohjalta oli hyvin luontevaa, että nationalistissa virolaislehdissä suhtauduttiin myönteisesti myös esille nousseeseen ajatukseen Suomen ja Viron mahdollisesta valtioliitosta. Virossa monet epäilivät Viron kykyä saavuttaa itsenäisyys ja säilyä sellaisena, ellei Viro liittoutuisi ystävällismielisten ja yhteiskunnalli-

⁹ Johannes Remy, *Ukrainan historia*. Gaudeamus, Helsinki 2015, 144–154.

¹⁰ Ukraina wabariigi väljakuulutamine”, *Eesti* 26.11.1917; ”Meie lõunapoolsetest naabritest”, *Eesti* 9.12.1917; ”Paar sõna rahwaste enesemääramisest”, *Tallinna Teataja* 5.12.1917; ”Ukraina õpetused”, *Uus Päewaleht* 13.12.1917.

¹¹ Alenius 1996, 221–225.

sesti samankaltaisten naapurimaiden kanssa. Virossa pohdittiin erilaisia laajempia ja suppeampia liittovaihtoehtoja, joihin toivottiin saatavan mukaan Suomi, Skandinavian maat, Latvia, Liettua ja ehkä Puolakin, kilpailleista visioista riippuen erilaisina yhdistelminä. Koska Skandinavian maiden halukkuutta sitoa itsensä Itämeren itälaidan uusien valtioiden yhteyteen epäiltiin, realistisimmaksi vaihtoehdoksi arvioitiin Suomen ja Viron välinen valtioliitto. Suppean liiton arveltiin vastaavasti olevan helpommin toteutettavissa.¹² Lähes varmasti myös Suomen ja Viron kielellinen ja kulttuurinen läheisyys sekä mainittu perinne pitää Suomea muutenkin esikuvana ja ensisijaisena yhteistyösuuntana tekivät suppean vaihtoehdon houkuttelevaksi monien virolaisten mielessä.

Tunnetuin Suomen ja Viron välisen valtioliiton ideoija oli virolainen kirjailija, opettaja ja kulttuurialan monitoimihenkilö Gustav Suits, joka esitteli unioniajatus- taan vieraillessaan Suomessa marraskuun puolivälissä 1917. Julkisen esiintymisen hän piti 13.11. Helsingissä Ylioppilaiden sosiaalidemokraattisen yhdistyksen järjestämässä tilaisuudessa ja neljä päivää myöhemmin erään ei-vasemmistolaisen seuran kokouksessa. Suitsin keskeinen ajatus oli, että Suomi ja Viro pysyisivät itsenäisinä mutta muodostaisivat löyhän unionin, jossa kumpikin osapuoli olisi tasaveroinen. Synergiaetuja saataisiin koordinoimalla yhteistoimintaa. Sen ohella Virolle koitua hyöty olisi etenkin turvallisuuspoliittinen, joskaan Suits ei tätä asiaa korostanut, koska Suomelle unioni Viron kanssa ei olisi tuonut suhteessa saman tasoista voimantäysystä, vaan vaikutus saattoi olla päinvastainen Viron oletettavasti uhanalaisemman geopoliittisen aseman takia. Suomessa Suitsin ajatukset saivat kohteliaan myönteisen vastaanoton, mutta käytännön toteutukseen Suomesta ei löytynyt kovinkaan laajaa intoa tai aktiivisuutta.¹³

Nationalistista näkökulmaa edustaneet virolaiset sanomalehdet nostivat Suitsin ehdotuksen näkyvästi esiin palstoillaan ja antoivat siitä myönteisiä kommentteja.¹⁴ Lähtökohtaisesti porvarillisia lehtiä ei haitannut, vaikka Suits lukeutui sosiaalidemokraattien vasemmistosiipeen, koska hänen esittämänsä ajatukset olivat lehtien arvomaailman ja toiveiden mukaisia. Unionin käytännön toteutumismahdollisuuksiin tosin suhtauduttiin varovaisesti ja kerrottiin, että asia vaati lisäselvityksiä ja että suomalaisten kanta olisi ratkaiseva. Rohkaisevana joka tapauksessa pidettiin, että ensimmäiset suomalaiskommentit olivat olleet myönteisiä.

Joulukuun loppua kohti tultaessa kyseisen ryhmän virolaislehtien mielenkiinto Suomen itsenäisyyskysymyksessä siirtyi yhä enemmän kohti ulkovaltojen suhtautumista. Lehdissä uutisoitiin, kuinka Svinhufvudin hallitus oli ollut yhteydessä keskeisiin suurvaltoihin ja pyrkinyt saamaan Suomen itsenäisyydelle tunnustuksen. Lehdet

¹² Zetterberg 1977, 34–39.

¹³ Zetterberg 1977, 38–46.

¹⁴ ”Soome-Eesti union”, *Eesti* 13.12.1917; ”Soome üliõpilaste sotsialdemokratliku ühisuse märgukiri”, *Tallinna Teataja* 5.12.1917; ”Eesti iseseisvus?”, *Uus Päevaleht* 22.11.1917; ”Eesti-Soome iseseisvus”, *Võru Teataja* 25.11.1917.

ymmärrettävästi toivoivat, että tunnustuksia tulisi, koska Suomen kohtalo osoittaisi, millaisia mahdollisuuksia Virolla olisi onnistua vastaavissa pyrkimyksissään. Virolaiset kirjoittajat ymmärsivät, että keskeisin kysymys olisi Venäjän vallanpitäjien suhtautuminen asiaan. Jos Venäjän hallitus tunnustaisi Suomen itsenäisyyden, se avaisi tien muiden ulkovaltojen antamille tunnustuksille. Virolaisten lehtien arvioissa bolševikit arvioitiin myönteisemmiksi kuin Venäjän muut puolueet.¹⁵ Tämä oli loogista, koska bolševikit olivat julkisuudessa näkyvimmin julistaneet vähemmistökansojen oikeutta irrottautua Venäjän keisarikunnasta, ”kansojen vankilasta”. Venäjän oikeistolaiset, nationalistiset ryhmät sen sijaan vastustivat separatismia, sitä vahvemmin mitä oikeistolaisemmasta ryhmittymästä oli kyse. Vaikka virolaiskansallisille sanomalehdille bolševikit olivat vastustajia yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta, Suomen ja samalla Viron itsenäistymiskysymyksessä bolševikit nähtiin paremmaksi vaihtoehdoksi kuin oikeisto, kun ajateltiin pienten kansojen mahdollisuuksia sopia rauhanomaisesta itsenäistymisestä Venäjän hallituksen kanssa. Vuoden 1917 lopulla ei myöskään ollut vielä tiedossa, että Venäjän bolševikkihallitus ei lupauksistaan huolimatta ollut halukas päästämään valtakunnan reuna-alueilta todella irrottautumaan Venäjän alaisuudesta. Virossa todellisuus tuli selväksi vuotta myöhemmin, kun Neuvosto-Venäjä aloitti sodan itsenäiseksi julistautunutta Viroa vastaan.

Sosialistinen näkökulma

Sosialistista näkökulmaa edustaneita vironkielisiä sanomalehtiä ilmestyi joulukuussa 1917 nimikkeinä laskien saman verran virolaiskansallisia eli viisi kappaletta. Niistä kolme oli sidoksissa sosiaalidemokraattisiin puolueisiin. Sosialdemokrat oli Viron Sosiaalidemokraattisen puolueen äänenkannattaja, Maatamees oli Venäjän Sosiaalidemokraattisen Työväenpuolueen Pohjois-Baltian osastojen lehti, ja Pietarissa ilmestynyt Edasi (viittauksissa Edasi P) oli saman puolueen Pietarin virolaisen osaston äänenkannattaja. Toinen Edasi-niminen lehti (viittauksissa Edasi T) ilmestyi Tartossa ja se oli paikallisten työväen- ja sotilasneuvostojen sanomalehti. Tallinnassa julkaistiin samanlaisiin neuvostoihin tukeutunutta Eesti Teataja -lehteä. Kaksi viimeksi mainittua olivat aatemaailmaltaan ja tavoitteiltaan sosiaalidemokraateista vasemmalle, lähellä bolševikkeja, joskaan ne eivät olleet selkeästi sitoutuneet minkään yksittäisen puolueen ideologisiin linjauksiin. Kun jatkossa käytetään termiä ”sosialistinen”, sillä tarkoitetaan ajattelumallia, jonka piirissä tavoiteltiin yhteiskunnan muokkaamista sosialistiseksi. Kaikki puolueet sosiaalidemokraateista bolševikkeihin ovat tästä laajasta näkökulmasta katsottuna luokiteltavissa sosialistisiksi.

¹⁵ ”Rahuküsimus”, *Eesti* 13.12.1917; ”Soomemaalalt”, *Homniku Postimees* 9.12.1917; ”Eesti iseseisvus”, *Uus Päevaleht* 2.1.1918.

Kun verrataan Viron vasemmistolehtien kirjoittelua Suomen itsenäisyydestä siihen, millainen kuva nationalististen lehtien kautta välittyi samasta aiheesta, ero oli selkeä määrällisesti ja laadullisesti. Kaikki vasemmistolehdet kertoivat uutisosastollaan Suomen itsenäistymisjulistuksesta, mutta uutiset olivat useimmissa tapauksissa hyvin lyhyitä, muutaman rivin mittaisia. Lisäksi lehdet mainitsivat, että kyseessä oli vain Suomen ”porvarillisen senaatin” antama julistus.¹⁶ Lukijoille annettiin siten ymmärtää, että Suomen kansa ei välttämättä ollut hankkeen takana, ei ainakaan siinä muodossa kuin itsenäisyyttä oli ryhdytty rakentamaan Suomessa ei-vasemmistolaisiin voimin. Pietarissa valtaa pitäneet bolševikit pitivät Suomen ”yksipuolista” itsenäistymisjulistusta niin epämiellyttävänä toimena, että sikäläisen Edasi-lehden numeroista sensuroitiin itsenäistymisjulistuksesta kertova uutinen maalaamalla sen päälle painomustetta. Osia alkuperäisestä tekstistä on kuitenkin luettavissa sensuroinnin alta.¹⁷

Sotsialdemokrat oli ainoa tähän ryhmään kuuluva sanomalehti, joka julkaisi pitemmän kirjoituksen Suomen itsenäistymiskysymykseen liittyen. Kirjoituksessa siteerattiin Svinhufvudin hallituksen – lehti käytti nimenomaan tätä termiä – ohjelmaa ja siinä esiteltiin myös hallituksen asettama tavoite Suomen itsenäistymisestä.¹⁸ Sotsialdemokrat edusti vasemmistolehtien joukossa siinä mielessä moniäänisintä kantaa, että se ainoana, edes tämän yhden kerran, antoi palstatilaa Suomen ei-vasemmistolaisille voimille ja termivalinnallaan tunnusti Svinhufvudin senaatin aseman Suomen hallituksena. Muut sosialistista näkökulmaa edustaneet lehdet pohjasivat kirjoittelunsa joko suomalaisten sosialistien puheisiin ja kirjoituksiin tai toimitus laati kirjoitukset itse selkeän vasemmistolaisista lähtökohdista tuomatta esille suomalaisen ”porvariston” kannanottoja.

Sotsialdemokrat-lehden maltillisuus muihin vasemmistolehtiin verrattuna näkyi myös siinä, että se ainoana pohti Viron mahdollista itsenäistymistä ja kytki asian Suomen tapahtumiin. Viron sosiaalidemokraattien pitkäaikaisimpiin vaikuttajiin kuulunut Mihkel Martna arvioi asiaa muutama päivä edellä mainitun Svinhufvudin kantoja lainanneen kirjoituksen jälkeen. Martnan mukaan oli selvää, että tsaarin hallinto oli rikkonut Suomen autonomisia oikeuksia ja sortanut suomalaisia kansallisesti. Martnan tulkinnassa oli ymmärrettävää, että suomalaiset olivat päättäneet sen takia nyt ottaa maansa tulevaisuudesta päättämisen omiin käsiinsä.¹⁹ Hän ei suoraan tukenut tai vastustanut Suomen itsenäistymistä mutta edusti kantaa, jossa nationalistiset näkökulmat näyttäytyivät jossain määrin hyväksyttävänä. Tämä selittyy osin Martnan omalla taustalla. Nuoruudessaan Martna oli tukenut virolaisten kansallisuusliikettä ja aateveljiensä tavoin ihaillut Suomea ja pitänyt sitä virolaisille sopivana esikuvana.

¹⁶ ”Soomest”, *Edasi P* 5.12.1917; ”Soomemaal”, *Edasi T* 30.11.1917; ”Soomest”, *Eesti Teataja* 29.11.1917; ”Soomemaal”, *Maatamees* 30.11.1917.

¹⁷ ”Soomest”, *Edasi P* 5.12.1917.

¹⁸ ”Soome uus walitsus ja selle programm”, *Sotsialdemokrat* 21.11.1917.

¹⁹ Mihkel Martna, ”Eesti iseseiswus”, *Sotsialdemokrat* 25.11.1917.

Melko pian sen jälkeen hän oli siirtynyt kannattamaan sosialismia ja oli sen myötä muuttunut kriittisemmäksi myös suomalaista yhteiskuntaa kohtaan.²⁰ Martnan ajattelussa kansallisuusate ja sosialismi olivat kuitenkin yhteen kietoutuneita, mikä näkyi hänen muihin sosialisteihin verrattuna hieman poikkeuksellisessa suhtautumisessaan Suomen itsenäistymiskysymykseen.

Martnan kirjoitus niin ikään heijasteli periaatteessa Venäjän bolševikkien virallisia kannanottoja vähemmistökansojen itsemääräämisoikeudesta ja tsaarin hallinnosta vähemmistökansojen sortajana. On kuitenkin huomion arvoista, että virolaisissa vasemmistolehdistissä *Sotsialdemokrat*-lehden kahta kirjoitusta lukuun ottamatta toimittiin bolševikkien käytännön politiikan mukaisesti. Sen pohjalta Suomen ja Viron itsenäisyysajatuksia pyrittiin hillitsemään, vähäteltiin ja pidettiin epärealistisina. Myös Mihkel Martna piti jälkimmäisessä kirjoituksessaan Viron täydellistä itsenäisyyttä utopistisena: niin pieni kansa kuin virolaiset ei yksinkertaisesti kykenisi siihen. Ainoa mahdollisuus itsemääräämisoikeuteen olisi rajoitettu itsenäisyys osana jotakin suurempaa valtioliittoa, joko Venäjän yhteydessä tai jonkin Itämeren maita ja/tai Skandinaavian maita yhdistävän unionin kautta.²¹

Virolaisen vasemmistolehdistön penseyttä Viron ja Suomen itsenäistymisajatusta kohtaan ilmentää, että vasemmistososialisti Gustav Suitsin hahmottelemaa mallia Viron ja Suomen unionista ei esitelty lainkaan sosialistista näkökulmaa edustaneissa lehdistä. Suits jäi siis omien aatoveriensä joukossa vaille näkyvää kannatusta, ja vasemmistolehdistön kannalta ilmeisesti tehokkaimmaksi arvioitu keino mitätöidä Suitsin ajatuksia oli olla kertomatta niistä mitään lukijoille. Jos unioniajatusta olisi kritisoitu, ajatukselle olisi sen yhteydessä jouduttu antamaan julkisuutta, jonka hallinnasta ei voitu olla varmoja. Lukijat eivät välttämättä olisi olleet vakuuttuneita perusteluista, joilla Viron ja Suomen unioni olisi tyrmätty. Virolaiset sosialistit olisivat mieluiten keskittyneet neuvottelemaan Venäjän bolševististen vallanpitäjien kanssa siitä, miten sosialismin voitto myös Virossa olisi turvattu. Sen rinnalla kysymys virolaisten kansallisesta itsemääräämisoikeudesta oli sivuseikka. Itsenäisyys ei ollut absoluuttisesti väärin, mutta sosialismin voiton myötä kaikkien yhteiskunnallisten epäkohtien – mukaan lukien nationalistinen sorto ja kansallisuuksien välinen epätaasa-arvo – odotettiin korjaantuvan. Tällaisen teoreettisen ajattelun johdonmukainen tulos vuotta myöhemmin (1918) oli, että virolaiset bolševikit julistivat perustetuksi sosialistisen Viron sijasta Viron Työkansan kommuunin, jonka valtiollinen status ja suhde Neuvosto-Venäjään oli toistaiseksi tarkemmin määrittelemätön²².

Kaiken kaikkiaan Viron sosialistiset sanomalehdet hyvin pitkälle myötäilivät suomalaisten sosialistien näkemyksiä Suomen itsenäisyyskysymyksestä. Useimmat

²⁰ Mihkel Martna, *Soome (Suomi). Kirjeldused Soome oludest*. Mõte, Tallinn 1909. Katso myös ”Mihkel Martna”, https://et.wikipedia.org/wiki/Mihkel_Martna; Alenius 1996, 174, 203; Zetterberg 1977, 27–28.

²¹ Mihkel Martna, ”Eesti iseseisvus”, *Sotsialdemokrat* 25.11.1917.

²² Zetterberg 1977, 133.

aihepiiriin liittyneet julkaistut uutiset oli lainattu siteeraamalla tai asioita omin sanoin poimien ja yhdistelemällä Työmies-lehdestä. Suomen SDP:n kansanedustajien keskeisimpiä puheenvuoroja eduskunnassa lainattiin (viroksi käännettyinä) muutamien uutisten yhteydessä.²³ Voidaan siis sanoa, että virolaisella vasemmistolla ei ollut mitään omaa, erityistä tulkintaa Suomen itsenäistymiseen liittyen, vaan virolaiset luottivat suomalaisten aatetoveriensä tilannearvioon. Asiaan vaikutti myös se, että Viron vasemmistolehdistä ei ollut yhtä paljon avustajia Suomessa kuin nationalistista näkökulmaa kannattaneilla tahoilla. Kun tietoa ei välttämättä saatu nopeasti omilta avustajilta, suomalaisen Työmies-lehden siteeraaminen oli varakeino. Se tosin hieman hidasti tiedonkulkua, ja Viron vasemmistolehdistä Suomen tapahtumia yleensä kommentoitiinkin muutamia päiviä myöhemmin kuin nationalistista näkökulmaa edustaneissa lehdissä.

Satunnaisesti annettiin palstatilaa myös Venäjän bolševikkien johtajille. Esimerkiksi Maatamees-lehdessä julkaistiin Stalinin puhe, jonka hän oli pitänyt marraskuussa (14./27.11.) vieraillessaan SDP:n puoluekokouksessa. Siinä Stalin kehotti suomalaisia toteuttamaan vallankumouksen ja liittymään vapaaehtoisesti sosialistisen Venäjän yhteyteen.²⁴ Tämänkään todistuksen pohjalta kansallinen itsemääräämisoikeus ei tarkoittanut kansallista, ”porvarillista” itsenäisyyttä ja Venäjältä irrottautumista. Haave valtiorajojen kahlitsemattomasta sosialistisesta yhteiskuntajärjestyksestä, ”kaikkien maiden proletaarien yhdistymisestä”, määritteli siten myös virolaisten sosialistien valtavirran suhtautumisen Suomen itsenäisyyskysymykseen.

Lokaali näkökulma

Lokaalia näkökulmaa edustaneiden virolaislehtien ryhmään voidaan lukea kahdeksan julkaisua. Niistä kuusi oli lähtökohtaisestikin eri paikkakuntien paikallislehtiä. Kuressaare Teataja ilmestyi Kuressaaressa, Uus Pärnu Postimees Pärnussa, Sakala Viljandissa ja Uusleht Narvassa. Tallinnassa paikallislehtiä oli kaksi, Eestimaa ja Tallinna Uudised. Samaan ryhmään on luettavissa myös kaksi muuta lehteä, joiden kohderyhmä hieman toisenlainen. Narvassa ilmestynyt Rahvaleht oli Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen Narvan komitean äänenkannattaja. Sikäli se oli poliittisesti sitoutunut ja olisi muuten ryhmiteltävissä muiden sosialististen sanomalehtien joukkoon, mutta Suomen itsenäisyyskysymyksessä se muistutti läheisesti lokaalin näkökulman edustajia. Tallinnassa ilmestynyt Eesti Sõjamees oli periaatteessa kaikille virolaisille sotilaille tarkoitettu sanomalehti sotilaiden palveluspaikasta (paikkakunta tai Venäjän valtakunnan osa) riippumatta. Lokaalia oli tässäkin tapauk-

²³ ”Soomest”, *Edasi P* 17.12.1917; ”Soomemaal”, *Edasi T* 22.11.1917; ”Soomemaal” *Edasi T* 2.12.1917; ”Soomest”, *Eesti Teataja* 27.11.1917; ”Soomemaal”, *Maatamees* 28.11.1917; ”Soomemaal”, *Maatamees* 2.12.1917.

²⁴ ”Soome ja Wene rewolutsioniwendlus”, *Maatamees* 23.11.1917.

sessä nimenomaan yhtäläisyys paikallislehtien kirjoitteluun Suomen itsenäisyyden osalta.

Kyseiseen ryhmään kuuluneiden sanomalehtien kirjoittelu on sisällön puolesta tiivistettävissä hyvin lyhyeen: kukin lehti julkaisi Suomen itsenäistymiseen liittyviä asioista vain yhden tai kaksi lyhyttä uutista. Uutisissa yleensä todettiin muutamalla virkkeellä Suomen julistautuneen itsenäiseksi Svinhufvudin senaatin johdolla.²⁵ Sen lisäksi saatettiin vaihdellen nostaa esiin joitakin yksityiskohtia. Eesti Sõjamees ja Uusleht esimerkiksi julkaisivat muutaman rivin mittaisen uutisen Gustav Suitsin ehdotuksesta perustaa Suomen ja Viron välinen unioni. Kyseessä oli kuitenkin vain maininta, erittäin lyhyt tiivistys Suitsin hahmotelmasta, eivätkä lehtien toimitukset ottaneet asiaan mitään kantaa.²⁶ Eestimaa ja Uus Pärnu Postimees samoin julkaisivat parin rivin uutisen Suomen ja Venäjän välisistä neuvotteluista, jotka koskivat Suomen itsenäisyyden tunnustamista. Eestimaan toimitus siinä tapauksessa, harvinaista kyllä, lisäsi uutisen loppuun oman kommentin: ”Toivottavasti myös kaikki Euroopan maat tunnustavat Suomen itsenäisyyden”.²⁷ Eestimaan toimitus tältä osin hetkellisesti osoitti samansuuntaista sympatiaa Suomelle kuin mitä Viron nationalistista näkökulmaa edustaneet sanomalehdet tekivät. Sen laajempaa tai pitkäkestoisempaa kiinnostusta Eestimaan toimitus ei kuitenkaan osoittanut.

Noin puolelle virolaisista sanomalehdistä Suomen itsenäisyyskysymys oli siten pieni asia, jolle ei katsottu tarpeelliseksi antaa juurikaan palstatilaa. Tätä voidaan pitää tietyssä mielessä odotusarvon mukaisena toimintana, koska tässä tarkastellut sanomalehdet olivat valtaosin juuri eri paikkakuntien paikallislehtiä. Paikallislehtien luonteeseen toki kuuluu keskittyä oman paikkakunnan asioihin ja toissijaisesti lähiseutujen ja keskeisimpien valtakunnallisten tai oman maan rajojen ulkopuolella tapahtuneiden asioiden esittelyyn. Kaikkien mainittujen lehtien tavoitteisiin kuitenkin kuului välittää tietoa muualtakin, eli niiden linjauksena ei ollut keskittyä yksinomaan oman paikkakunnan asioihin. Kaikki tässä tarkastellut lehdet varasivat Venäjän valtakunnan ja ulkomaiden tapahtumien uutisointiin kohtalaisesti palstatilaa: keskimäärin noin puoli sivua, kun yksittäisen numeron laajuus oli tyypillisesti neljä sivua. Mainitusta puolesta sivusta noin 50% käsitteli yleensä sotatapahtumia, jolloin muilla asioille jäi useimmiten yhteensä ehkä neljännessivun verran. Näissä suuntaantavissa suhdeluissa oli päiväkohtaista vaihtelua, mutta pääpiirteissään tilanne oli vuoden 1917 lopulla kuvatun kaltainen.

²⁵ ”Soomest”, *Eesti Sõjamees* 29.11.1917; ”Soomemaal”, *Eestimaa* 21.12.1917; *Kuressaare Teataja* 18.12.1917; ”Soomemaa”, *Rahvaleht* 2.12.1917; ”Soomemaa iseseisvus”, *Sakala* 29.11.1917; ”Sooe täielik iseseisvus”, *Tallinna Uudised* 27.11.1917; *Uus Pärnu Postimees* 12.12.1917; ”Soomemaal”, *Uusleht* 2.12.1917.

²⁶ ”Sooe-Eesti union”, *Eesti Sõjamees* 29.11.1917; ”Sooe sotsialdemokratilised üliõpilased ja Soome-Eesti ühinemine”, *Uusleht* 8.12.1917.

²⁷ ”Soomemaal”, *Eestimaa* 21.12.1917; ”Soomemaa asjus”, *Uus Pärnu Postimees* 12.12.1917.

Pienten paikallislehtien toimintaolosuhteet olivat ylipäätään sellaiset, että tiedon saaminen Suomesta oli vaikeaa ja hidasta. Näyttää siltä, että yhdelläkään lokaalia näkökulmaa edustaneella lehdellä ei ollut omaa toimittajaa eikä edes satunnaisia avustajia Suomessa. Suoraa tietoa ei siis ollut saatavilla, ja ilmeisesti myös suomalaisia sanomalehtiä ei ollut mahdollista saada tutustuttavaksi. Kielitaidottomuuskin saattoi asettaa tässä rajoituksia. Paikallislehdet poimivat omat ulkomaan uutisensa pääsääntöisesti suuremmista virolaislehdistä, valikoimalla, siteeraamalla ja lyhentämällä. Suomen tapahtumienkin kuvaamisessa se tarkoitti, että seulan läpi pääsivät vain kaikkein kiinnostavimmat uutiset ja silloinkin tiivistettynä ja myöhään. Samat Suomen liittyneet asiat, jotka Virossa ensin ilmestyivät laajana nationalistisissa lehdissä ja hieman sen jälkeen suppeampana sosialistisissa lehdissä, päättyivät, jos päättyivät, päiviä tai joskus viikkoja myöhemmin lokaalia näkökulmaa edustaneisiin lehtiin.

Näyttää joka tapauksessa siltä, että vironkielisessä mediassa oli varsin yleistä nähdä Suomen tapahtumat vain pienenä yksityiskohtana käynnissä olleissa paljon suuremmissa tapahtumaketjuissa. Vuoden 1917 lopulla oli käynnissä Venäjän valtakunnan sisäinen valtakamppailu, ja sama vastakkainasettelu näkyi vahvana myös Virossa. Se tarkoitti Virossa yhteiskunnallisen järjestyksen horjumista, väkivaltaisuuksia, nälänhädän uhkaa, entistä pahempaa puutetta muista aineellisista resursseista sekä normaalien palveluiden vakavaa häiriintymistä. Lisäksi maailmansota oli edelleen käynnissä täydellä voimallaan. Noin joka toisessa virolaisessa sanomalehdessä Suomi saattoi siten helpostikin jäädä tärkeämmiksi koettujen ilmiöiden varjoon. Suomen julistautuminen itsenäiseksi oli sen verran poikkeuksellinen poliittinen teko, että se hetkeksi ylitti uutiskynnyksen, mutta silloinkaan asiaa ei pysähdytty pohtimaan lehtien toimituksessa pitempään eikä otettu asiaan kantaa.

Edellä kuvattua suhtautumista voidaan nähdäkseni nimittää lokaaliksi näkökulmaksi. Asioita tarkasteltiin silloin korostetun paikallisesta perspektiivistä. Keskeistä julkaistun aineiston tuottamisen ja valinnan kannalta oli, mitä tapahtui omassa välittömässä elinympäristössä ja juuri kyseisellä hetkellä. Laajemmin omassa maassa (Viro) tapahtuneille asioille annettiin jo selvästi rajoitetummin huomiota, ja vielä kauempana tapahtuneet asiat kiinnostivat sitäkin vähemmän. Näyttää myös siltä, että lokaaliin katsantokantaan kuului olla juurikaan pohtimatta teoreettisia tai kaukaisempaan tulevaisuuteen liittyviä asioita. Suomenkin itsenäisyysjulistus saattoi näyttäytyä liian abstraktina, pelkkänä poliittisena aktina, jonka toteutuminen oli epävarmaa. Mahdollisesti toteutuessaankaan sillä ei välttämättä olisi suoranaisia vaikutuksia Viron tilanteeseen ja siellä polttavien jokapäiväisten ongelmien ratkaisemiseen.

Yhteenveto

Kun analysoidaan kokonaisuudessaan, miten Suomen itsenäistymiskysymys esitettiin vironkielisessä lehdistössä vuoden 1917 lopulla, on havaittavissa, että huomattavan monissa sanomalehdissä asia sai osakseen hyvin vähän huomiota. Viron tuolloin toimineista 18 sanomalehdestä kahdeksassa teema esiintyi vain yhdessä tai kahdessa lyhyessä, toimituksen omia kommentteja sisältämättömässä uutisessa. Aikaisemmassa tutkimuksessa, jossa on selvitetty virolaisen painetun sanan kirjoittelua Suomesta ja suomalaisista kevääseen 1917 asti, on osoitettu Suomea koskeneen kirjoittelun, joka oli edeltävinä vuosina hyvin vilkasta, jääneen maailmansodan aikana monin tavoin sotatahtumien varjoon.²⁸ Suomen itsenäistymiskysymyksen jääminen vähälle huomiolle oli selvästi jatkoa tälle kehitykselle. Mahdollisesti asiassa heijastui myös lähtökohtainen halu keskittyä vahvasti vain oman arkielämän kannalta tärkeimpiin tapahtumiin kotiseudulla ja sen lähialueilla. Sanomalehtien nimikkeitä laskien yleisin näkökulma asiaan oli siten vähäistä kiinnostusta osoittava lokaali perspektiivi.

Nimikkeinä laskien loput (10) vironkieliset sanomalehdet jakautuvat kahteen yhtä suureen, keskenään kilpailleeseen ryhmään. Ratkaisevaa jaon kannalta oli, kuinka hyvin Suomen itsenäistymiskehitys juuri toteutuneessa muodossaan sopi lehtien kannattamaan yhteiskunnalliseen ajatteluun ja maailmankuvaan. Viron ei-vasemmistolaisissa sivistyneistöpiireissä oli perinteisesti vallinnut vahva myönteinen asenne Suomea ja suomalaisia kohtaan, ja vuoden 1917 lopun itsenäistymiskehitys näyttyi siitä perspektiivistä lukuisten aikaisempien ilmiöiden tapaan jälleen erittäin positiivisena. Kyseisten piirien toimittamat sanomalehdet – viisi, mukaan luettuna Viron kolme laajalevikkisintä lehteä – osoittivat asialle runsaasti huomiota, selvästi enemmän kuin muut lehdet. Lehdet tukivat Suomen senaattia ja sen tukena olleita ei-vasemmistolaisia ryhmiä, pitivät Suomen itsenäistymistä juridisesti oikeutettuna ja kansallis-kulttuurisista syistä kaikin puolin perusteltuna ja kannatettavana. Tällaista nationalistista ja Suomi-ystävällistä näkökulmaa edustaneiden sanomalehtien mukaan Suomi kelpasi esimerkiksi Virolle ja muille pienille kansoille, joilla ei vielä ollut omaa kansallisvaltiota. Lehdet myös osoittivat runsaasti myönteistä huomiota mahdollisuudelle perustaa Suomen ja Viron välille jonkinasteinen valtioliitto, Gustav Suitsin unioniajatusta myötäillen.

Viron vasemmisto osoitti melko suurta kiinnostusta Suomen itsenäistymiskehitystä kohtaan: vähemmän kuin virolaisen nationalistisen näkökulman edustajat mutta enemmän kuin lokaalia näkökulmaa edustaneet sanomalehdet. Vasemmisto oli kuitenkin kriittinen sitä kohtaan, että Suomen itsenäistymisestä päättivät Suomen ei-vasemmistolaiset piirit, eivätkä myöskään käytännön toimintatavat ja tavoitteet käyneet yhteen vasemmiston toiveiden kanssa. Sosialistisesta näkökulmasta Suomen valtiollinen itsemääräämisoikeus olisi pitänyt ehdottomasti kytkeä muuhun yhteis-

²⁸ Alenius 1996, 210–219.

kunnalliseen uudistamiseen eli käytännössä sosialistisen vallankumouksen toteuttamiseen. Suomen tai Viron itsenäisyys kansallisvaltioiden muodossa eivät siinä kokonaisuudessa olleet itsetarkoituksellisia, vaan mahdollisena ja ehkä mieluisampana vaihtoehtona näyttäytyi pysyminen sosialistisen Venäjän yhteydessä. Viron viisi vasemmistolehteä seurasivat Suomen tapahtumia suomalaisten aatetovereiden välityksellä. Huomattavan suuri osa kaikesta julkaistusta aineistosta oli peräisin suomalaisesta Työmies-lehdestä. Virolaisen vasemmiston valitsema, sosialistiseksi luokiteltavissa oleva näkökulma asioihin oli siten käytännössä sama kuin suomalaisen vasemmiston. Näiden kahden ryhmän maailmankuvan samankaltaisuuden takia valinta lienee ollut virolaisille toimijoille ongelmaton, samoin kuin poliittisen kentän toisella laidalla.

Tämäkin tapaustutkimus osoittaa, että tiedotusvälineiden toiminta voi usein olla vain pieneltä osin tiedon välittämistä. Samat tapahtumat voivat näyttäytyä hyvin eri valossa ja saada viestinnässä hyvin erilaisia merkityksiä riippuen siitä, miten median edustajat suhtautuvat kyseisiin tapahtumiin. Mediakanaville asetetut tavoitteet, jotka palautuvat viime kädessä yksittäisten toimittajien ja heidän muodostamiensa toimituskuntien ratkaisuihin, määrittävät ensi vaiheessa sen, kuinka paljon tietyille asioille annetaan julkaisussa palstatilaa, jos annetaan lainkaan. Sen jälkeen asiat esitetään enemmän tai vähemmän arvoväritteisesti sen mukaan, miten asiat vastaavat toimittajien käsityksiä oikeasta ja väärästä, toivottavista ja ei-toivottavista kehityskuluista. Looginen seuraus on, että toimittajien myönteiseksi kokemat asiat kuvataan myös lukijoille myönteisessä valossa ja kielteiseksi kokemat asiat vastaavasti kielteisessä valossa. Useita taustaltaan erilaisia mediakanavia seuraavalle yleisölle tämä näyttäytyy ristiriitaisina kilpailevina ”totuuksina”. Yhden tai taustaltaan yhdenmukaisten kanavien seuraajille ”totuus” voi sen sijaan olla varsin selkeästi hahmottuva, sisäisesti johdonmukainen ja sävyiltään muuttumaton kertomus.

Summary: An Encouraging Example, a Warning, or Just an Unimportant Matter? The Independence of Finland in Estonian Newspapers in 1917

Almost half of the Estonian newspapers paid little attention to the question of Finnish independence. Of the 18 Estonian newspapers that existed in late 1917, only 8 published one or two short news items on Finnish independence with no editorial comments. This style reflected their strong tendency of focusing on the most important issues playing a significant role in everyday life in the home district. The broader political and military issues connected with the World War then by far dominated the foreign news section in these newspapers that could be designated as the “representatives of local perspective”.

The rest of the Estonian newspapers (10) were divided into two competing camps, equal in number. On the question of Finnish independence, the decisive factor was how actual developments in Finland fit the worldview of these given newspapers. The Estonian non-socialist educated groups traditionally held a strong positive attitude toward both Finland and the Finns. What happened in Finland in late 1917 appeared to them in a positive light once again, as a clear majority of the societal issues had done since the mid-19th century. Of the 18 Estonian newspapers, five – including the three most popular in terms of circulation – gave considerable attention to Finnish issues. These newspapers supported the Finnish Senate backed by Finnish non-socialist parties and had the opinion that Finland was fully entitled to independence for national-cultural and also juridical reasons. These newspapers were thus “representatives of the nationalist perspective”.

The Estonian Left was moderately interested in questions related to Finnish independence, less interested than the “nationalists”, but still more interested than those representing the local perspective. The Estonian Left criticized the Finnish non-socialists who solely directed the process in Finland and held a different opinion on both the final aims and practical solutions. The five Estonian newspapers who could be called “representatives of the socialist perspective” insisted that Finnish independence should definitely be connected to extensive societal reforms. In practice, this viewpoint meant a socialist revolution and Finland staying with Soviet Russia.

